

РЕЦЕНЗІЯ

**докторки медичних наук, професорки, професорки кафедри сімейної
медицини з курсом дерматовенерології**

Навчально-наукового медичного інституту

Сумського державного університету

Деміхової Надії Володимирівни

на дисертаційну роботу здобувача ступеня доктора філософії в галузі знань

22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

**Дриги Наталії Олександрівни на тему «Медико-соціальне обґрунтування
оптимізації системи управління якістю медичної допомоги пацієнтам із
цукровим діабетом 2-го типу на рівні первинної ланки охорони здоров'я»**

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Неінфекційні захворювання (НІЗ) є одними з найважливіших проблем здоров'я населення, створюючи глобальний тягар у зв'язку з високим рівнем захворюваності, інвалідизації та передчасної смертності. В структурі НІЗ друге місце посідає цукровий діабет (ЦД). Аналіз Міжнародних епідеміологічних досліджень показують невідоме щорічне глобальне зростання кількості людей ЦД, що спричинює соціально-економічні збитки як для розвинених країн світу так і для країн, що розвиваються. Згідно з даними Міжнародної федерації діабету, у 2021 році було виявлено 537 млн пацієнтів з ЦД. Прогнозується збільшення кількості хворих на ЦД до 2045 року на 46% у світі загалом та на 13% у країнах Європи. В Україні кількість пацієнтів зі встановленим діагнозом ЦД також щороку зростає та становить близько 1 млн 300 тис хворих. Проте варто пам'ятати, що загальна кількість хворих, у яких діагноз не встановлений, у 2-3 рази вища.

Згідно оновлених рекомендацій Американської Діабетичної Асоціації для оптимізації менеджменту пацієнтів з ЦД потрібні сучасні підходи, методи та технології динамічного спостереження та лікування, які покращать медичний догляд та сприятимуть зміцненню здоров'я населення, шляхом впровадження поведінкових механізмів для активного залучення пацієнтів до постійного контролю/самоконтролю глікемічного статусу.

Авторка виділила значущі питання, що потребують дослідження. Це, зокрема, покращення якості надання медичних послуг на рівні первинної ланки охорони здоров'я із застосуванням сучасних ефективних інформаційно-комунікаційних медичних технологій. Адже якісно розроблені медичні цифрові інструменти з функцією зворотного допоможуть у вирішенні проблем профілактики коротко- та довгострокових ускладнень серед пацієнтів із ЦД 2-го типу, а також сприятимуть створенню додаткового інформування та активного залучення пацієнтів до безперервного самоконтролю стану власного здоров'я, дотримання рекомендацій лікаря. Вищенаведене визначає актуальність теми проведеного дослідження, важливість роботи для медичної науки та практики.

Зв'язок роботи з державними та галузевими науковими програмами, планами, темами.

Дисертація є частиною двох науково-дослідних робіт СумДУ: «Наукове обґрунтування розробки системи громадського здоров'я та моделі управління якістю медичної допомоги на регіональному рівні» (державний реєстраційний номер 0119U103418, 2019–2024 рр.) та «Соціально-економічне відновлення після COVID-19: моделювання наслідків для макроекономічної стабільності, національної безпеки та резильєнтності громад» (державний реєстраційний номер 0122U000778, 2022–2023 рр.). Дисертантка є їх співвиконавицею.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертаційна робота Дриги Наталії Олександрівни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, на високому науковому рівні, базується на достатній кількості одиниць спостережень (сформовано дві залежні вибірки по 96 осіб), що є необхідною умовою для реалізації поставлених мети та завдань дослідження. Методи дослідження є сучасними, повністю адекватними поставленим завданням, обраний науково-методичний підхід, ретельність виконання дослідження підтверджують високий науковий рівень роботи.

Наявний у дисертації ілюстративний матеріал повністю відображає об'єм проведених медико-соціологічних досліджень та наочно демонструє необхідну

наукову інформацію. Аналіз і узагальнення результатів дослідження проведено ґрунтовно із залученням достатньої кількості джерел літератури для порівняння та підтвердження власних даних дослідження. Наукові результати та висновки роботи відображають реально існуючі наукові факти, придатні до відтворення та перевірки.

Науковий рівень представленої на рецензування дисертації та підтверджуючих її наукових публікацій відповідає критеріям ступеня доктора філософії.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Авторкою вперше в Україні науково обґрунтовано і розроблено якісно нову, відповідно до принципів ВООЗ, медико-соціальну модель управління якістю медичної допомоги «Дистанційний медичний сервіс у системі управління якістю медичної допомоги на рівні первинної ланки» (свідоцтво про реєстрацію авторського права №84380 від 15.01.2019) для активного залучення пацієнтів до профілактики ускладнень та лікування ЦД 2-го типу.

Удосконалено механізм управління якістю медичної допомоги для пацієнтів із ЦД 2-го типу на рівні закладу первинної медико-санітарної допомоги з використанням інформаційно-комунікаційної системи зворотного зв'язку.

Обґрунтовано медичну, соціальну та економічну ефективність застосування розробленої інформаційно-комунікаційної системи зворотного зв'язку пацієнта з лікарем загальної практики-сімейним лікарем шляхом порівняльного аналізу та оцінки індикаторів якості медичної допомоги: частота контролю/самоконтролю глікемії, глікованого гемоглобіну, артеріального тиску, досягнення глікемічних цілей, модифікація способу життя, регулярність прийому ліків, прогноз економії бюджетних коштів на регіональному рівні.

Наукові положення, висновки та рекомендації сформульовані в дисертації повною мірою відображені в 14 опублікованих працях, серед яких 5 статей (3 – у наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України, 2 – у виданні, що

індексується базою даних Scopus та Web of Science), 7 тез доповідей у матеріалах конгресів та науково-практичних конференцій, 1 методичні рекомендації та 1 свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір. Основні положення дисертації були представлені та обговорені на міжнародних наукових конференціях.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації достатньою мірою обґрунтовані, базуються на вірно обраному методичному підході, на ретельно статистично опрацьованому фактичному матеріалі, наведеному в роботі, відображають реально існуючі наукові факти. Достовірність та обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, зумовлена правильно обраними науковими методичними підходами, ретельно продуманим і чітко побудованим дизайном дослідження, достатньою кількістю обстежених хворих, використанням сучасних, інформативних методів дослідження, що відповідають поставленій меті та завданням роботи.

Наявний у дисертації ілюстративний матеріал повністю відображає об'єм та характер проведених досліджень та містить необхідну наукову інформацію. Аналіз і узагальнення результатів дослідження зроблено ґрунтовно із залученням достатньої кількості літературних джерел для порівняння та підтвердження власних даних. Наукові положення та висновки дисертації базуються на результатах власних досліджень, характеризуються аналітичною інтерпретацією і достатньо висвітлені в опублікованих наукових працях.

Медико-статистичну обробку матеріалу проведено з використання функцій Google Forms та програми Microsoft Excel 2010. Статистичний аналіз проводили з використанням методів описової статистики та непараметричної статистики для аналізу порівняння та оцінка результатів опитування у двох пов'язаних вибіркових сукупностях. Для оцінки достовірності результатів вибіркового дослідження визначена середня похибка відносної величини (m_p).

Вищезазначене свідчить, що отримані результати, наукові положення та висновки дисертаційної роботи є достовірними, чітко сформульованими та обґрунтованими. Виконане дослідження повністю відповідає вимогам біоетики.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Авторкою був використаний комплексний підхід до розв'язання наукової проблеми та досягнення поставлених завдань дослідження, що й дало змогу виконати дисертаційну роботу на високому науковому рівні. Дисертантка самостійно проаналізувала наукову літературу, склала план і дизайн дослідження, розробила інструментарій та провела медико-соціологічне опитування пацієнтів щодо якості медичної допомоги, розробила технічні умови та впровадила інформаційно-комунікаційну систему на рівні закладу первинної ланки охорони здоров'я, а також виконала статистичний аналіз результатів дослідження. Разом із науковим керівником сформульована ідея і визначена тема дисертації.

Здобувачкою особисто написані та проілюстровані всі розділи дисертації, проведена статистична обробка та аналіз одержаних результатів. Висновки та інтерпретація результатів також проведені власноруч. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, внесок здобувачки є пріоритетним.

Усе вищезгадане підтверджує високе оволодіння методологією наукової діяльності, що необхідно для сучасного науковця, необхідних теоретичних знань, умінь, навичок, загальних і спеціальних (фахових) компетентностей самостійного дослідника, необхідних для освітньо-кваліфікаційного рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Дисертаційна робота Н.О. Дриги має суттєве теоретичне значення для науки, оскільки вагомо доповнює існуючі дані оптимізації системи управління якістю медичної допомоги на рівні первинної ланки охорони здоров'я та алгоритму залучення пацієнта до процесу лікування та профілактики захворювань, відкриває нові перспективи у проектуванні інформаційних технологій для покращення якості медичної послуг пацієнтам із неінфекційними захворюваннями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що науково обґрунтовано та запропоновано нові методичні підходи до оптимізації системи управління якістю медичної допомоги пацієнтам із цукровим діабет 2-го типу, розроблено та впроваджено інформаційно-комунікаційну систему зворотного зв'язку для створення додаткових поведінкових стимулів та сприянню прихильності пацієнтів до лікування та дотримання рекомендацій лікаря.

Результати дослідження впроваджені у навчальний та науковий процес на кафедрі громадського здоров'я Навчально-наукового медичного інституту СумДУ, кафедрі соціальної медицини та громадського здоров'я Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця, кафедрі соціальної медицини та громадського здоров'я Івано-Франківського національного медичного університету, кафедрі громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету, кафедрі громадського здоров'я Львівського національного медичного університету, кафедрі управління охороною здоров'я та публічного адміністрування НУОЗ України імені П.Л. Шупика та клінічну практику закладів охорони здоров'я м. Суми, що підтверджено актами впровадження.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у практиці

Результати дисертаційного дослідження Дриги Наталії Олександрівни значною мірою розширюють існуючі уявлення про удосконалення системи управління якістю медичної допомоги пацієнтам із ЦД. Таким чином, отримані наукові дані можуть бути використані як у практичній діяльності закладів охорони здоров'я при розробці клінічних маршрутів пацієнтів із ЦД. Теоретичні положення дисертаційної роботи можна рекомендувати до включення в навчальний процес закладів вищої медичної освіти при підготовці майбутніх фахівців за спеціальністю 222 «Медицина», лікарів-інтернів та курсантів.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

У дисертаційній роботі Дриги Наталії Олександрівни на тему «Медико-соціальне обґрунтування оптимізації системи управління якістю медичної допомоги пацієнтам із ЦД 2-го типу на рівні первинної ланки охорони здоров'я» не встановлено ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертанткою представленого наукового дослідження. Текст дисертації є оригінальним, всі цитати коректно позначені та вказані в списку використаних джерел.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Зауважень щодо технічного оформлення дисертації немає. Робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти та науки України №40 від 12.01.17 року зі змінами та доповненням згідно Наказу МОН України №59 від 31 травня 2019 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

При ознайомленні з дисертаційною роботою та аналізі її змісту виникли деякі зауваження до оформлення роботи, які не мають суттєвого значення та не зменшують її цінності, зокрема:

1. У роботі наявні окремі фразеологічні та стилістичні неточності, а також друкарські помилки, але вони не впливають на сутність отриманих результатів та текстовий виклад дослідницьких матеріалів за темою.
2. Окремі таблиці, що містяться в розділах власних результатів дослідження, переповнені даними, що дещо ускладнює їх сприйняття.

Під час аналізу рукопису виникло кілька **запитань**, відповідь на які хотілося б почути в порядку наукової дискусії:

1. Яким чином здійснювалась дистанційна комунікація лікаря з пацієнтами під час впровадження системи зворотного зв'язку?
2. Ви проводили своє дослідження серед пацієнтів із ЦД 2-го типу. Чи може розроблений Вами механізм оптимізації якості медичної допомоги бути впроваджений серед пацієнтів з іншими захворюваннями?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Дриги Наталії Олександрівни «Медико-соціальне обґрунтування оптимізації системи управління якістю медичної допомоги пацієнтам із цукровим діабетом 2-го типу на рівні первинної ланки охорони здоров'я», що представлена на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я», за спеціальністю 222 «Медицина» є завершеною, самостійною науково-дослідною роботою, яка виконана на достатньому матеріалі з використанням сучасних методів досліджень, містить оригінальні, принципові та суттєві, раніше не захищені наукові положення.

За обсягом виконаних досліджень, актуальністю обраної теми, новизною отриманих результатів та їх науково-практичним значенням дисертація Дриги Наталії Олександрівни «Медико-соціальне обґрунтування оптимізації системи управління якістю медичної допомоги пацієнтам із цукровим діабетом 2-го типу на рівні первинної ланки охорони здоров'я» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний рецензент:

**професорка кафедри сімейної медицини
з курсом дерматовенерології
Навчально-наукового медичного інституту
Сумського державного університету
доктор медичних наук, професорка**

Надія ДЕМІХОВА

